

А. Зверев,

аспірант Київського міжнародного університету

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЛІМПІЙСЬКОГО СПОРТУ

У статті розглянуто нормативно-правове забезпечення олімпійського спорту в Україні, проаналізовано проблемні питання, які виникають у правовому регулюванні олімпійського спорту, та запропоновані шляхи їх вирішення.

Ключові слова: олімпійський спорт, олімпійський рух, олімпійське право, олімпійська хартія, комерціалізація, нормативно-правове регулювання.

В статье рассмотрено нормативно правовое обеспечение олимпийского спорта в Украине, проанализированы проблемные вопросы, которые возникают в правовом регулировании олимпийского спорта, и предложены пути их решения.

Ключевые слова: олимпийский спорт, олимпийское движение, олимпийское право, олимпийская хартия, коммерциализация, нормативно-правовое регулирование.

In the paper normative and legal providing of olympic sport in Ukraine is considered, problem issues that arise up in the legal adjusting of olympic sport are analyzed, and the ways of their decision are offered.

Keywords: olympic sport, olympic motion, olympic right, olympic charter, commercialization, normatively-legal adjusting.

Розглядаючи особливості розвитку олімпійського спорту на нинішньому етапі і аналізуючи нормативно-правову базу, необхідно не лише враховувати реалії сьогодення, але й бачити перспективи. Тут є певні проблеми та протиріччя, без аналізу і врахування яких майбутнє олімпійського спорту може виявитися не настільки чудовим, як це уявляється сьогодні багатьом лідерам олімпійського руху.

Олімпійський спорт відіграє важливу роль у розвитку країни, у зв'язку з тим, що він є одним із найбільш специфічних та динамічних суспільних явищ, який водночас потребує ефективного правового регулювання.

Так, згідно із Законом України “Про фізичну культуру і спорт” олімпійський спорт – це напрям спорту, пов'язаний з організацією та проведенням спортивних змагань з олімпійських видів спорту та підготовкою спортсменів до цих змагань [1]. Мета цього напрямку – сприяння розвитку фізичної культури і спорту, зміцнення міжнародного спортивного співробітництва, участь в Олімпійських іграх та різноманітних міжнародних спортивних заходах, які проводяться під керівництвом міжнародного олімпійського комітету.

Розглядаючи нормативно-правову базу, яка регулює олімпійський спорт в Україні, ми дійшли висновку, що вона потребує ще значних доопрацювань. Багато негативних наслідків, які, перш за все, виникають через неефективне правове регулювання відносин у рамках олімпійського спорту, чим далі частіше пов'язані з недоліками механізму захисту прав та інтересів учасників олімпійських ігор та міжнародних змагань.

Негативні явища спостерігаються у правовій основі організації та проведення олімпійських ігор і пов'язаних із ними змагань. Вирішення потребує низка проблем: регламентація правового статусу суб'єктів як учасників олімпійського руху; охорона прав у сфері інтелектуальної власності олімпійського руху (наприклад, прав на олімпійські символи, прапор, девіз, гімн); регулювання соціально-трудоових, страхових, податкових відносин у сфері олімпійського руху; регулювання протидії застосуванню допінгу і дозволу спортивних суперечок в олімпійському русі; відповідність українського і міжнародного законодавства в галузі розвитку олімпійського спорту тощо.

У сучасній українській спортивній практиці неповноцінне правове регулювання відносин у рамках спорту чим далі частіше пов'язується із серйозними недоліками механізму захисту прав та інтересів учасників олімпійського спорту. Серед подій останніх років, що викликали широкий громадський резонанс у спортивному середовищі, можна назвати випадки неправомірного усунення і дискваліфікації багатьох талановитих вітчизняних спортсменів. У зв'язку з існуючими проблемами, розуміння українськими спортсменами і їх тренерами, а також іншими учасниками олімпійського спорту основ законодавства, вміння використовувати юридичні норми в реальній практиці, вироблення загальної правової ідеї для всіх суб'єктів олімпійського спорту – основа ефективного функціонування і розвитку олімпійського руху у XXI столітті, шлях до великих спортивних успіхів, нових перемог і рекордів.

Суб'єктами цієї групи відносин є спортсмени-професіонали, професійні спортивні клуби, федерації різних видів спорту (у тому числі і міжнародні), фахівці, що працюють у сфері олімпійського спорту (тренери, адміністратори, лікарі, масажисти, юристи, прес-секретарі тощо), спортивні агенти і глядачі [2].

Водночас важливим негативним явищем є комерціалізація, яка стоїть на заваді розвитку олімпійського спорту.

З одного боку, комерціалізація олімпійського спорту є джерелом фінансування підготовки та участі спортсменів в олімпійських іграх, що вимагає чим далі більших коштів, створення ефективної системи матеріально-фінансового стимулювання спортсменів, оплати витрат МОК і НОК. Але, з іншого боку, під впливом комерціалізації відбувається процес трансформації ціннісних характеристик спорту, втрачається виховна функція спорту і Олімпійських ігор.

Комерціалізація призводить до змін в окремих видах спорту, а саме правил змагань, їх пристосування.

В умовах активної комерціалізації спорту стало важко відстоювати доцільність надання йому фінансової допомоги з боку держави. Відбувається дискримінація окремих видів спорту, які не користуються увагою телебачення, рекламодавців і спонсорів, перевагу мають найбільш видовищні заходи.

Ще одна проблема полягає в тому, що комерціалізація спорту формує відносно вузьке коло спортивної еліти, яка користується увагою преси, одержує значні, а іноді і дуже великі прибутки від занять спортом, і одночасно віддаляє його від основної маси спортсменів, які не досягли вершин майстерності [3].

Комерціалізація призводить і до розширення сфери впливу спонсорів на спорт. У структурі спортивних організацій з'являються спеціалісти з маркетингу, бізнесмени втручаються у вирішення спортивних питань, починаючи із вказівок, у якій формі і з використанням якого інвентарю повинен виступати спортсмен, розкладу змагань і відбору спортсменів у команди.

Крім того, спеціалісти-медики відзначають, що комерціалізація спорту і збільшення кількості змагань, які мають комерційний характер, ведуть до надмірних фізичних і психологічних навантажень спортсменів.

Ступінь комерціалізації сучасного спорту такий, що можливість його руйнування і перетворення в шоу в руках впливових осіб є цілком реальною небезпекою.

Однак знехтувати сьогодні процесом комерціалізації спорту було б нерозумно. А тому цей процес повинен регулюватися законодавством для розмежування позитивного і негативного і жорстко контролюватися МОК і НОК України.

Саме тому розгляд олімпійського спорту як об'єкта правового регулювання є актуальним і пов'язаний із необхідністю ефективного забезпечення нормативно-правовою базою.

Якщо розглянути правове регулювання спорту в попередній період, то за своєю юридичною силою нормативно-правові акти у сфері фізичної культури і спорту, а саме олімпійського спорту формувалися еволюційно і дещо не адекватно, оскільки діяльність держави з управління певною сферою регулювалася і реалізовувалася не одним, а цілою системою корпоративних органів управління, у зв'язку з чим і нормативно правові акти видавалися в межах повноважень управлінських структур.

Послідовному формуванню нормативно-правових актів сприяв і сам розвиток фізичної культури в країні.

Перші значні документи, які регулювали олімпійські спортивні відносини та за яких було розпочато сучасний олімпійський рух, беруть свій початок ще з часів СРСР (1950–1969 роки).

Одна з головних подій, яка відбулася в ті часи, це створення організації НОК СРСР, який представляв СРСР в міжнародному Олімпійському русі. Він був затверджений Міжнародним олімпійським комітетом 7 травня 1951 року на 46-й сесії МОК, завдяки чому національна команда СРСР була допущена до участі в Олімпійських іграх 1952 року.

Першим завданням було визначити розвиток масового фізкультурного руху, підвищення рівня спортивної майстерності і боротьба за світову першість з найпопулярніших видів спорту. Втім виконання деяких завдань, а особливо масового фізкультурного руху, було обтяжене економічними труднощами, переважала погоня за рекордами, медалями, незважаючи на недосконалість організаційної структури управління фізичної культури і спорту.

У країні панували тільки командно-наказові методи, які характерні для післявоєнних років, а державні органи керівництва олімпійським рухом необгрунтовано замінялися громадськими, та змінювалися керівники. У зв'язку з цим, 9 січня 1959 року ЦК КПРС і Рада Міністрів СРСР прийняли Постанову “Про керівництво фізичною культурою і спортом у країні”. Цей документ дуже позначився на галузевому управлінні, а саме послабив його.

Позаяк за Постановою “Про заходи щодо подальшого розвитку фізичної культури і спорту” від 11 серпня 1969 року ЦК партії і уряд визначили заходи щодо підвищення кваліфікації викладачів, тренерів та інших фахівців з фізичної культури і водночас зміцнення матеріально-технічної бази фізкультурного руху.

Раніше, 17 жовтня 1968 р., Радянський уряд прийняв рішення про створення знову Комітету з фізичної культури і спорту при Раді Міністрів СРСР і його місцевих органів. Комітет був наділений усіма необхідними правами для керівництва фізкультурної та спортивної роботи в країні [4].

Ці нові зміни до нормативно-правового забезпечення фізичної культури і спорту відзначилися високим рівнем підготовки для успішного виступу спортсменів на міжнародних змаганнях. Збірні команди СРСР, отримавши високий рівень підготовленості, виступали з різних видів спорту на чемпіонах Європи, світу та

Олімпійських іграх. Міжнародні Федерації і Міжнародний Олімпійський комітет визнавали спортсменів СРСР кращими спортсменами, які ставали повноправними членами вищих спортивних об'єднань.

Це демонструє те, що всі досягнення та рівень підготовленості спортсменів залежать від правильного управління у сфері фізичної культури і спорту та забезпечення нормативно-правовою базою.

Якщо розглянути міжнародно-правову базу, якою ми теж керуємось, то ця сфера дослідження є досить обмеженою, детально дослідити специфіку міжнародно-правового регулювання у сфері олімпійського спорту повністю не вдається. Однак механізм правового регулювання характеризується переважанням норм заборонного характеру. Одночасно спостерігається тенденція до врахування інтересів усіх суб'єктів міжнародних приватних спортивних відносин.

У своїй сукупності міжнародні регулятивні норми у сфері олімпійського спорту складаються в особливий конгломерат норм, які називаються *Lex Sportiva*. Це єдина міжнародна система правових норм, що включає різні за своєю природою і юридичною силою елементи, об'єднані однією метою – врегулювання міжнародних приватних спортивних відносин, до неї входять:

- принципи вирішення справ Спортивним арбітражним судом;
- норми права, що містяться в міжнародних договорах;
- звичайне право, розроблене МСО і міститься в документах міжнародного спортивного руху: Олімпійська хартія, статuti і правила міжнародних спортивних організацій та ін.;
- норми *Lex Sportiva*, які застосовуються міжнародними судовими органами, що надає цим нормам насамкінець обов'язковий характер.

Щодо нашої нормативної бази, то вона має свою специфіку, національний рівень правового регулювання відносин у сфері олімпійського спорту в Україні представлений основними і кодифікованими законодавчими актами.

Це, насамперед, Конституція України, яка є основоположною та регулює порядок здійснення державного управління в галузі спорту, включаючи олімпійський спорт [6].

Закон України “Про фізичну культуру і спорт” визначає загальні правові, організаційні, соціальні основи діяльності у сфері олімпійського спорту, надає чіткі визначення і всебічно підтримує *олімпійський* спорт та рух в *Україні*, регулює діяльність Центрів олімпійської підготовки, згідно зі статтею 13 Закону це заклади фізичної культури і спорту, які забезпечують підготовку спортсменів національних збірних команд з олімпійських видів спорту шляхом проведення постійно діючих навчально-тренувальних зборів у спортивних спорудах, де створені умови для проживання, харчування спортсменів, належного медичного та наукового забезпечення їх підготовки, та участь спортсменів у відповідних змаганнях.

Цей нормативно-правовий акт регулює діяльність Національного олімпійського комітету України, вказує мету, завдання, повноваження. За статтею 23 Закону Національний олімпійський комітет України – громадська організація фізкультурно-спортивної спрямованості, основним завданням якої є забезпечення розвитку олімпійського руху в Україні як складової частини міжнародного олімпійського руху [1].

Закон України “Про підтримку олімпійського, параолімпійського руху та спорту вищих досягнень в Україні” забезпечує правове регулювання відносин, спрямованих на розвиток олімпійського та параолімпійського руху в Україні, гарантує державну підтримку його учасникам. Цей закон сприяє створенню передумов для успішної підготовки та участі членів збірних команд України в

Олімпійських, Параолімпійських іграх, вихованню молоді засобами спорту в дусі олімпізму, залученню населення до здорового способу життя та зростанню міжнародного авторитету держави [7].

Постанова КМУ “Про затвердження норм витрат на проведення спортивних заходів державного та міжнародного рівня” спрямована на затвердження та регулювання:

забезпечення харчуванням за рахунок коштів державного бюджету учасників спортивних заходів державного та міжнародного рівня, що проводяться на території України;

забезпечення лікарськими засобами та виробами медичного призначення спортсменів – учасників спортивних заходів державного та міжнародного рівня;

групи видів спорту, визнаних в Україні, з урахуванням добового розподілу енергетичних потреб; Добової норми готових до вживання продуктів харчування в раціоні учасників спортивних заходів державного та міжнародного рівня;

коефіцієнтів застосування норм готових до вживання продуктів харчування в раціоні учасників спортивних заходів державного та міжнародного рівня з урахуванням добового розподілу енергетичних потреб, групи видів спорту, виду спортивного заходу;

грошової норми витрат на забезпечення спортсменів – учасників спортивних заходів державного та міжнародного рівня лікарськими засобами та виробами медичного призначення [8].

Розпорядження КМУ “Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року” спрямоване на відведення фізичній культурі і спорту в Україні провідної ролі як важливого фактора здорового способу життя, профілактики захворювань, формування гуманістичних цінностей, створення умов для всебічного гармонійного розвитку людини, сприяння досягненню фізичної та духовної досконалості людини, виявлення резервних можливостей організму, формування патріотичних почуттів у громадян та позитивного іміджу держави у світовому співтоваристві. Водночас сюди входить і забезпечення розвитку олімпійських видів спорту [9].

Положення про рейтинг з олімпійських видів спорту в Україні, затверджене наказом МОН України, визначає умови та порядок визначення рейтингу з олімпійських видів спорту в Україні [10].

Статут Національного олімпійського комітету України – це встановлений обсяг правил, за допомогою якого згідно зі ст. 2 ч. 1 Національний олімпійський комітет України здійснює розвиток, зміцнення та захист олімпійського руху в Україні, сприяє духовному взаємозбагаченню людей, поширенню обміну цінностями національної культури під знаком ідей і принципів олімпізму у співробітництві з державними, громадськими та іншими організаціями на засадах незалежності та доброї волі в інтересах спорту і олімпійського руху, а також захист інтересів своїх членів [11].

Такий перелік пов’язаний із характеристикою основних нормативних правових актів, що регламентують організаційні та функціональні особливості олімпійського спорту та його руху в Україні як складової частини міжнародного спортивного руху.

Щоб удосконалити нормативно-правову базу олімпійського спорту доцільно усунути суперечності між правовими нормами, тобто кодифікувати і конкретизувати українське законодавства в галузі олімпійського спорту і руху.

Водночас варто погодитися з деякими дослідниками щодо необхідності розробки та прийняття Спортивного кодексу України як кодифікованого нормативно-

правового акта в цій сфері, який буде системно закріплювати і здійснювати регулювання стійкої групи суспільних відносин у галузі спорту.

На нашу думку, це дозволило б уніфікувати надмірну кількість розрізнених нормативних правових актів у галузі олімпійського спорту; забезпечило б системне і комплексне регулювання у сфері спортивних відносин; допомогло б ліквідувати багато дефектів правового регулювання, а саме суперечності, правові прогалини та дублювання нормативно-правових норм.

Таким чином, і у сфері конкретизації нормативно-правового регулювання відносин у сфері олімпійського спорту разом із прийняттям спеціального законодавства, що розвиває окремі положення Закону України “Про фізичну культуру і спорт”, особливу увагу, на нашу думку, потрібно приділити проблемі конкретизації нормативних правових актів на міжнародному рівні. Також у законодавстві варто чітко розмежувати повноваження суб’єктів України у сфері фізичної культури і спорту, що також покращило б регулювання олімпійського спорту. Водночас не можна не звернути увагу на деякі помилки стосовно закріплення положень щодо питань, які не належать до їх компетенції. До того ж існують положення правових документів розглянутого жанру, які суперечать нормам чинного українського законодавства не лише в галузі фізичної культури і спорту.

І не менш важливим є те, що до цього часу все ще не прийнятий ряд основних нормативних правових актів, що забезпечують реалізацію державної політики в галузі фізичної культури і спорту, а саме олімпійського спорту та його руху, це порядок матеріально-технічного, науково-методичного, медичного та антидопінгового забезпечення спортивних збірних команд України.

Загалом комплексний характер такого явища, як олімпійський спорт, і його складність у вузькому визначенні як об’єкта нормативно-правового регулювання потребують значного доопрацювання. Методологічно перспективно враховувати комплексний характер олімпійського спорту і використовувати різні правові режими регулювання цього явища.

Здається, що в умовах постійного ускладнення міжнародних спортивних правил і процедур, посилення конкурентної боротьби у великому спорті не має можливості виробити ідеальне нормативно-правове забезпечення. Але, на нашу думку, задекларовані в цій статті проблемні питання і можливі напрями їх вирішення будуть сприяти подальшому розвитку правового регулювання українського олімпійського спорту і виведуть його на більш високий рівень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про фізичну культуру і спорт : Закон України від 24.12.1993 № 3808-ХІІ, станом на 01.01.2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3808-12>.
2. *Бесчастний В.М.* Умови визнання суб’єктів олімпійського руху НОК України / В.М. Бесчастний – К. : Громадські об’єднання в Україні, 2014.
3. *Брискін Ю.А.* Комерціалізація олімпійського спорту / Ю.А. Брискін [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.studfiles.ua/preview/5282894/page:49>.
4. *Зуев В.Н.* Нормативно-правовые акты в регуляции управления отечественной сферой физической культуры и спорта / В.Н. Зуев. – М., 2002.
5. Олімпійська хартія: від 23 червня 1894 року, станом на 9 вересня 2013 року.
6. Конституція України : Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР, станом на 30.09.2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
7. Про підтримку олімпійського, паралімпійського руху та спорту вищих досягнень в Україні : Закон України від 14.09.2000 № 1954-ІІІ, станом на 05.12.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1954-14>.
8. Про затвердження норм витрат на проведення спортивних заходів державного та міжнародного рівня : Постанова від 18 вересня 2013 р., станом на 10.10.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/ru/689-2013-п>.

9. Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року : Розпорядження КМУ від 9 грудня 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248719473>.

10. Про затвердження Положення про рейтинг з олімпійських видів спорту в Україні : Наказ від 21.10.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1893-13>.

11. Статут Національного олімпійського комітету України : Статут від 22 грудня 1990 р., зі змінами та доповненнями станом на 7 грудня 2007 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://noc-ukr.org/about/officialdocuments/statut-nok-ukraini/>.

Отримано 07.11.2016